

המרחפת על כל חיי הציבור במדינה

שריבטחון אחר יוכל להשתלט על מערכת הבטחון, בה שולטים אנשי פרס? האם לא נועד לכל שריבטחון אחר גורלו של פנחס לבון בימי עסקי הביטוח?
יתר על כן, המחזיק במערכת הבטחון קובע במידה רבה את מידת "המתח הבטחוני" בארץ, וביכולתו ליצור אווירה שתשים לאל כל התקפה עליו.
מכאן שכמעט ודאי כי בשעת האפס יתמנה שמעון פרס לשריבטחון בממשלת הירושנה. קרוב לוודאי כי לוי אשכול יהיה ראש-הממשלה המוסכם. חלק ניכר מן השלטון יהיה מרוכז בידי שני דוכסים אלה. כל עוד יצליחו לשתף פעולה, תוך חלוקת השלטון ביניהם, יוכלו להחזיק מעמד.

דוכסות ללא דוכס

פחות ברור מצבם של הרוזנים האחרים, בעלי האחויות הקטנות יותר. האם יוכלו להתאחד, להקים כוח שישווה לכוחם של שני הדוכסים הגדולים? או שמא יתפצלו לסיעות רבות?

בשעת האפס יקבע רק הכוח הממשי שבידי כל דוכס. משה דיין, למשל, על אף הילת הניבורים שרכש בתקופה מסוימת, יהיה דוכס קטן למדי. בידי לא יהיה אלא משרד החקלאות, שכוחו מועט, בגלל ריכוז הסמכויות בידי תנועות ההתיישבות ומחלקת ההתיישבות של לוי אשכול. תוך שנים מעטות מאד עבר עיקר כוחו של דיין לידי שמעון פרס.

ההסתדרות היתה יכולה להוות דוכסות רצינית מאד, שווה בכוחה לדוכסות הכלכלית והבטחונית. אולם זוהי דוכסות ללא דוכס: אהרון בקר לא הצליח להשתלט על הכוח העצום. פרשת לבון נראית, למפרע, כתמרון מוצלח של שני דוכסים — אשכול ופרס — לחסל דוכס שלישי, שהיה תובע את חלקו.

לא מן הנמנע שעד שעת האפס יצליח מישהו — למשל, יוסף אלמוגי — לסבר את אוזנו של הוקן ולקבל לידיו אחוזה אדירה זו. אם כן, הוא יהיה מתחרה רציני מאד על שלל הדיאוכסים.

שאר הדוכסים ישתדלו, קרוב לוודאי, לתמרן בין הגדולים, להציע את כוחם הדל (או הפחות דל) לכל המרבה במחיר. אנשים כמו יוספטל, גולדה מאיר, פנחס ספיר, דויד הורוביץ, אבירי ההסתדרות, רוני המשק ההסתדרותי, נציגי ההתיישבות העובדת, יוכלו ויצטרכו לתמרן בין הגושים הגדולים. מטרם תהיה להשתבץ במיסגרת, לקבל נתח מן השלטון — אך לא להביא למלחמת אחים שתביא עליה על כולם.

הגשם יותר יהיה חבבם של החתיקים, שאין בידם שום כוח ממשי, והמתקיימים למעשה על שטרם ורשיו לעצמם בימים עברו.

קשה להניח כי משה שרת יהווה גורם רציני בשעת האפס. יתכן כי פנחס לבון ימצא את עצמו במצב דומה.

אמנם, הסכסכים של לבון בשלב האחרון של הפרשה היו מבוססים על ההנחה כי כדאי לנתק כיום את המגע, כדי לחזור אל הווה ביום שיחלק ממנה בן גוריון. אולם היה זה חשבון קצר-ראוי. כי בינתיים איבד לבון את שליטתו המעשית על מנגנון ההסתדרות, והוא נותר ללא שום כוח ממשי בידי. בתנאים של ישראל, אין מיטען רעיוני מהרה תחליף לכוה, ודו-השבועון, שלבון מתכוון להוציא, לא ישפר את מצבו.

שמעון פרס וגם משה דיין היו מסכימים ברצון להתמנות לדיקטטורים, והוא הדין גם לגבי יגאל דיין. אולם אף לא אחד מן האנשים האלה אין הכוח הדרוש כדי להמחיש חלום זה — לפחות לא בשלב הראשון של המאבק הצפוי.

מישטר פיאודלי חדש

מי יהיו היורשים? היתה דמות השלטון למחרת יום ירידתו של בן גוריון מן הבמה? איך יתחלק?

בן גוריון משול למלך בשלב הראשון של המלוכה האבסולוטית. מלך זה התגבר על הפיאודלים וביצר לעצמו מעמד של שליטיחיד. אולם הוא לא הספיק לבסס בית-מלוכה, ולא הבטיח, בעודו בחיים, הצברה מסודרת של השלטון לידי מלך חדש. כרידתו מן הבמה, יקום שוב — לפחות זמנית — מישטר פיאודלי.

במלים אחרות: ברע שיעלם השליטיחיד, הוא יותיר אחריו מספר גדול של שליטים, השולטים איש איש על נחלה מסוימת, קטנה או גדולה, ואשר אף אחד מהם לא די חזק כדי להתגבר על האחרים. הם יבינו שהם חייבים לשתף פעולה, כדי לשמור על אחוזותיהם. לא תהיה זאת הנהגה קולקטיבית במובן האמיתי של המלה, אלא ברית של דוכסים, שכל אחד מהם ישמור על ריבונותו, ושכולם יחד ידאגו כי המלך החדש לא יהיה שליט אמיתי, אלא רק "ראשון בין שחים".

במצב חדש זה, יתחלק השלטון לפי הכוח הממשי הנמצא בידי כל אחד מן הדוכסים. בזמן הראשון תיתכן מעין הפוגה, בה לא ינסה איש להשתלט על שטחו של השני. הסיסמה תהיה: "שמור לי ואשמור לך", והשלטון המעשי יהיה נתון בידי קומץ הדוכסים החזקים ביותר.

הכוח בידי כל אחד מן הדוכסים עדיין לא נקבע סופית. שעת האפס תהיה השעה בו יירד המנהיג הקשיש מן הבמה ממש. עד אז יוכל כל אחד מן הדוכסים להגביר את

יקרה כאשר...?

ספק רב הוא אם יוכל לחזור ליורה. **חילות העזר המפלגתיים**

מי יהיה מקומן של המפלגות האחרות במאבק זה? באיזו מידה יוכלו להשתתף בו ולהכריע בתוצאותיו?

בשלב הנוכחי, כאמור, אין בידי המפלגות כוח מכריע, מלבד תפקידן החשוב בעיבוד תהליכי הרדנות של בן גוריון. הן מהרות חילות-מאסף, הנוסגים תוך קרב. קצב הנסיגה תלוי בעוררותן (או בפחדנותן). הן ויתרו סופית על כל תפקיד אחר, כאשר נמנעו מלהקים קואליציה-ניר בשנה שעברה.

אולם מצב זה בא, במידה רבה, הודות ליוקרתו האישית המכרעת של בן גוריון. עם ירידתו של בן גוריון, ישתנה מצב זה במידה רבה. המפלגות יפכו שוב גורמים פעילים. באיזו מידה?

כיום שולטת מפא"י על כל מרכזי הכוח החשובים במדינה, אף שיש לה רק שליט ממספר הבוחרים. מצב זה נוצר, בין השאר, מפני שהמפלגות האחרות אינן מסוגלות להתאחד נגד בן גוריון. האם תוכלנה לעשות זאת נגד יורשיו?

הדבר נתון בספק חמור. בכל המפלגות שולטת שיכבה של מנהיגים קשישים, הנושאים על גבם עומס של סיסמות ומליצות מלפני דור. קשה לחזות קואליציה של מפ"ם וחרות — גם אחרי שהפחד האינסטינקטיבי מפני חרוך-אפו של הזקן ימוש מלבן. כמעט בשום מפלגה אין שיכבה מבטיחה של מנהיגים צעירים.

על כן יש להניח כי המפלגות ימלאו בשעת האפס תפקיד של חילות עזר במאבק של דוכס ומפא"י. מפ"ם ואחרות העבודה (וגם לבון) מקווים כי תמיכתן תחזק במפא"י את כוחם של אותם הדוכסים הקרובים יותר לשמאל.

אילו היה קיים דוכס הסתדרותי חזק, ייתכן ושיקול זה היה נכון. בהעדר דוכס כזה, תהיה ההשפעה פחותה. באחדות העבודה יש מחנה — בהנהגת יגאל אלון ויצחק בן אהרון — המאמין כי יוכל לקבל חלק מן השלל אם יצטרף למפא"י ממש עוד לפני שעת האפס, וכי יהיה אז דוכסות בפני עצמה.

על כל פנים, דוכס מפא"י ישכילו לעשות אם ישתדלו כבר עתה לרכוש לעצמם חילות-עזר במפלגות האחרות. אשכול עושה זאת, במידה מסוימת, במפלגות הימין. בשטח זה מפגר פרס אחריו בהרבה.

האם יש עתיד לד"ר נחום גולדמן במצב החדש שיחצרו? גולדמן עצמו מאמין בכך, והוא עוסק לאחרונה בכמה נסיונות הססניים בכיוון זה. בין השאר הוא מנסה לקרב אל עצמו את העסקנים הצעירים של כמה מפלגות, החל מבטיחה להם תקציבים ובטאון כלשהו.

אך קרוב לוודאי כי גולדמן יאחר את המועד. הכוח הממשי שבידיו קרוב לאפס.

בפרשת ג'ו גולן, בה התנהג בחוסר אומץ-לב משוע, שיכנע רבים כי אין טעם לתלות בו תקוות רציניות ליום מאבק. יתכן שמצבו היה שונה אילו הגשים את התוכנית שרקם בשעתו: להקים מנגנון של משקיעים ותורמים יהודיים, שיחזיק בידי את השליטה על הכסף הזורם לארץ.

כיום אין גולדמן מהווה אלא אחד מחילות-העזר הקטנים.

כוחו, או אף להפסידו. **מכה אחת של בן גוריון יכולה כיום לחסל דוכס, ולהוציאו מן המשחק ברגע המכריע מחר. לעומת זאת יכול בן גוריון לחזק במידה ניכרת את הדוכסים החביבים עליו.**

עובדה זו מסבירה את התופעה הבולטת ביותר כיום: תחרות החנפנים סביב המנהיג הקשיש. לא רק נערי-החצר, אלא גם דוכסים ותיקים, משתדלים לרקוד לפי חלילו של הזקן הקאפריזי, למלא את כל משאלותיו, להתקרב אל אוזנו, להימנע מכל ביקורת או התנגדות. הם עושים זאת בעיקר מתוך המחשבה "מה יקרה כאשר...?" הם מבקשים לבצר את מעמדם לקראת שעת האפס.

הדוכסים העיקריים

מי הכוח המרוכז כיום בידי הדוכסים? מי מהם חזק ביותר? מי עולה ומי מפסיד בתחרות?

אילו היה בן גוריון יורד מחר בבוקר מן הבמה, היה חלק הארי של השלטון במדינה מרוכז בידי שני אנשים: לוי אשכול ושמעון פרס.

לוי אשכול שולט כיום שלטון מוחלט בכל מערכות המשק. בפרשת לבון הצליח להימנע מכל התנגשות עם הוקן, ותמורת זאת זכה בחופש-פעולה גמור באחוותו. כשלונו המנומנטאלי בתיכנון הפיחות ובביצועו, לא הזיק לו. הוא מרכז בידי את כל השלטון העצום הנובע מחלוקת המיליונים הזורמים למדינה מבחוץ, וכן מן השליטה על מנגנון המיסוי, מחלקת-ההתיישבות, ועוד ועוד.

אשכול הגיע לשלטונו בהדרגה, במרוצת שנים רבות. לא כן הדוכס השני: שמעון פרס. צלילתו היתה מסחררת, מהירה, תלוייה כולה בכשרונו לגנן על דויד בן גוריון כעל כלי-נגינה.

מעטים במדינה מבינים גם כיום מה עצום הכוח שפרס הצליח לרכז בידי תוך שנים מעטות מאד. משרד-הבטחון, המהות במדינות אחרות מעין זנב אורחי של הצבא, הפך בישראל אימפריה גדולה. פרס שולט על חלק עצום מתקציב המדינה. הוא חולש על כל הפעילות הישראלית בשטח המחקר, בשטח התעופה, ועל יחסיה-חוץ עם כמה וכמה מדינות. יש לו תחנת-שידור פרטית משלו.

מעולם לא היה הצבא כפוף כל-כך למשרד-הבטחון כמו כיום. הרמטכ"ל הוא מקורבו האישי, הוא הדין לגבי המפקח הכללי על המשטרה. יחסיו עם מנגנון-ההושך הדוקים פחות, אך אין ספק כי בבוא היום ייציב המנגנון מאחוריו. מכונת-התעמולה של פרס היא מן המשוכללות בארץ.

מזה שנים אין שום מחשבה מריכה את פרס זולת זו: מה יהיה מצבו כיום בו יישאר לבר, בלי חסותו של הוקן, אותו העלה לגדולה?

על כן דאג פרס בשיטתיות להשתמש בסמכותו — בשטח התקציב וחלוקת הגיבויים — כדי להחזיר את אנשי-שלומו לעמדות-מפתח, לרכוש את נאמנותם של מקבלי-גיבויים. למרות ששום סיעה פוליטית מאורגנת אינה עומדת מאחורי פרס, כמעט אי-אפשר יהיה לסלקו מתפקידו למחרת ירידתו של בן גוריון מן הבמה. אפילו יהיה מישהו מעוניין בכך — ושובאנו של פרס בחוגי השלטון רבים מאד — הרי יצטרך לשאול את עצמו: האם